

MILLIY HARAKATLI O'YINLAR — MILLIYLIGIMIZ TIMSOLI

O'razbayev Jaxongir Temur o'g'li

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Ijtimoiy-gumanitar fanlarda masovafiy ta'lim kafedrası o'qituvchisi

Gmail: jaxon12345@gmail.com

Shogirt- Rustamov Javohir

Annotatsiya. Milliy harakatli o'yinlar xalqning tarixiy xotirasi, madaniy qadriyatlari va ijtimoiy ongining ajralmas qismi sifatida qaraladi. Ushbu maqolada o'zbek xalqining harakatli o'yinlari milliylikni asrash, yoshlarda vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish va jismoniy, ruhiy tarbiyada tutgan o'rni nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi. Ilmiy-tarixiy yondashuv asosida milliy o'yinlarning pedagogik, estetik va ijtimoiy ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: milliy harakatli o'yinlar, milliylik, madaniy meros, xalq an'analari, jismoniy tarbiya, vatanparvarlik.

Kirish

Milliy harakatli o'yinlar har bir xalqning tarixiy shakllanishida, madaniy o'zligini saqlab qolishida va ijtimoiy ongini mustahkamlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. O'zbek xalqining qadimiy urf-odatlar, xalq og'zaki ijodi va ommaviy madaniyatida harakatli o'yinlar markaziy o'rin egallaydi. "Ko'z bog'lash", "Chillak", "Uloq ko'tarish", "To'rt oyoq" singari o'yinlar nafaqat bolalar o'yin-kulgi vositasi, balki yurtga muhabbat, bir-biriga hurmat, jismoniy faollik va ijtimoiy mas'uliyat kabi qadriyatlarni singdirish vositasidir.

Zamonaviy davrda global madaniyat bosimi ostida milliy o'zlikni saqlab qolish dolzarb masalalardan biriga aylangan. Shu bois, harakatli o'yinlarni o'rganish, ularni ta'lim-tarbiya tizimiga tatbiq etish va yosh avlodga yetkazish muhim vazifa sifatida qaralmoqda. Bu maqolada o'zbek milliy harakatli o'yinlari orqali milliylikni asrashning pedagogik va ijtimoiy mexanizmlari ilmiy jihatdan yoritiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Adabiyotlar tahlili

Milliy o'yinlar bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar ularning xalq hayotidagi ijtimoiy, tarbiyaviy va sog'lomlashtiruvchi ahamiyatini ta'kidlaydi. O'zbekistonda milliy o'yinlar masalasiga bag'ishlangan ilk ilmiy ishlar orasida A. Yoqubovning "O'zbek xalq o'yinlari" (1985) asari alohida ahamiyatga ega. Unda o'yinlar xalqning yashash tarzini aks ettiruvchi hodisa sifatida tahlil qilinadi.

M. Jo'rayev (2016) milliy harakatli o'yinlarning jismoniy tarbiyadagi rolini chuqur tahlil qilib, ularning bola ruhiyatiga ijobiy ta'siri borligini isbotlagan. Jahon miqyosida esa UNESCO (2020) tomonidan e'tirof etilgan xalq an'anaviy o'yinlari milliy madaniyatning timsoli sifatida qayd etilgan.

Metodologiya

Mazkur maqola quyidagi metodlar asosida yozildi:

- **Ilmiy nazariy tahlil:** milliy o'yinlar bo'yicha mavjud adabiyotlar, tarixiy manbalar va pedagogik nazariyalar o'rganildi;
- **So'rovnoma:** 45 nafar pedagog, 30 nafar ota-ona va 60 nafar o'quvchi orasida milliy o'yinlarga munosabat aniqlash uchun anketalar o'tkazildi;
- **Tahliliy kuzatuv:** 3 ta maktabda milliy o'yinlar asosida mashg'ulotlar olib borildi va natijalar baholandi;
- **Taqqoslama tahlil:** milliy va zamonaviy harakatli o'yinlarning ta'sir darajalari solishtirildi.

Natijalar

Tadqiqot jarayonida quyidagi asosiy natijalar kuzatildi:

- **Milliylilikni anglash:** O'yinlarda qatnashgan o'quvchilarning 85 foizi o'z xalqining qadriyatlariga nisbatan hurmat hissi kuchaygani, tarixiy o'tmishga qiziqishi ortganini bildirdi.
- **Estetik va emotsional ta'sir:** Milliy o'yinlar bolalarda quvonch, motivatsiya, g'urur va birlik tuyg'ularini kuchaytirgani qayd etildi.
- **Pedagogik yondashuvlar:** Milliy o'yinlarni dars jarayoniga integratsiyalash o'quvchilarning ishtirok faolligini 40% ga oshirgani kuzatildi.
- **Ota-onalar ishtiroki:** So'rovnomada ishtirok etgan ota-onalarning 78 foizi milliy o'yinlarni farzandining jismoniy va ma'naviy rivoji uchun foydali deb hisoblaydi.
- **Ko'ngilli va ijtimoiy rivoj:** O'yinlar orqali o'quvchilarda do'stona munosabatlar shakllandi, rahbarlik va jamoaviylik fazilatlarini rivojlantirdi.

Muhokama

Olingan natijalar milliy harakatli o'yinlarning jismoniy rivojlanish bilan bir qatorda, milliy ong, tarixiy xotira va ijtimoiy his-tuyg'ularni shakllantirishdagi o'rni muhimligini isbotlaydi. Har bir o'yin o'zida o'zbek xalqining yashash tarzi, ijtimoiy munosabatlari, mehnat faoliyati va estetik qarashlarini ifodalaydi. Shunday ekan, milliy o'yinlar — bu madaniy yodgorlik, bevosita xalq falsafasi va milliyligimiz timsolidir.

Pedagogik jihatdan qaraganda, milliy harakatli o'yinlar didaktik vosita sifatida ham xizmat qiladi. Ular orqali bolalar o'zaro hurmat, tartib-intizom, qoidalarga rioya qilish kabi ko'nikmalarga ega bo'ladilar. Bundan tashqari, o'yinlar orqali o'rgatish jarayoni bola psixologiyasiga yaqin va qulay tarzda amalga oshadi.

Biroq, so'nggi yillarda global madaniyatning kuchayishi, texnologik vositalarning haddan tashqari ko'p ishlatilishi natijasida bolalarning harakatli o'yinlarga bo'lgan qiziqishi pasaymoqda. Shu sababli, o'quv dasturlarida milliy o'yinlarga ajratilgan o'rin kengaytirilishi, ularni tizimli ravishda dars jarayoniga kiritish dolzarb vazifadir.

Xulosa

Milliy harakatli o'yinlar — bu o'zbek xalqining ijtimoiy-madaniy tarixini, ma'naviy qadriyatlarini, jismoniy tarbiya an'analarini o'zida jamlagan boy merosdir. Ular bolalarni jismoniy chiniqtirish, ma'naviy barkamollikka yetaklash va eng asosiysi, milliy o'zlikni anglashga yo'naltiradi.

Tadqiqot asosida quyidagi tavsiyalar ilgari suriladi: maktablarda milliy o'yinlar asosidagi mashg'ulotlarni tizimlashtirish, harakatli o'yinlar bo'yicha o'quv-metodik

qo'llanmalarni yangilash va pedagoglarni bu borada muntazam o'qitish. Shuningdek, oilaviy muhitda ham milliy o'yinlarni rag'batlantirish, ularni oilaviy an'anaga aylantirish kerak.

Milliy o'yinlarni rivojlantirish orqali biz nafaqat sog'lom avlodni tarbiyalaymiz, balki milliy qadriyatlarimizni ham asraymiz. Shu bois, milliy harakatli o'yinlar — bu bizning milliylikimiz timsolidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yoqubov A. (1985). *O'zbek xalq o'yinlari*. Toshkent: Fan.
2. Jo'rayev M. (2016). *Milliy o'yinlarning jismoniy tarbiyada roli*. Samarqand.
3. UNESCO. (2020). *Traditional Games as Cultural Heritage*. Paris.
4. Xudoyberdiyev Sh. (2019). *O'zbek xalq pedagogik merosida jismoniy tarbiya*. Toshkent: Ma'naviyat.
5. Xolmirzayeva G. (2021). "Milliy harakatli o'yinlar va ularning yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati". *Pedagogika va sport jurnali*, №3.